

Πνευματική Αδελφότητα Ελληνίδων Κύπρου-Η προσφορά ως γυναικεία υπόθεση Λεβέντειος Πανακοθήκη, Πέμπτη 24 Απριλίου 2025

Κυρίες και κύριοι,
Αγαπητές φίλες της Πνευματικής Αδελφότητας, Καλησπέρα σας,

Πριν δούμε την ίδρυση της Πνευματικής Αδελφότητας Ελληνίδων Κύπρου το 1925, ας δούμε σε συντομία το ιστορικό, κοινωνικό και μορφωτικό περιβάλλον που επικρατούσε στην Κύπρο την περίοδο εκείνη.

Όπως γνωρίζετε από το 1878 η Κύπρος βρισκόταν υπό βρετανική διακυβέρνηση ενώ το 1925 έγινε επίσημα βρετανική αποικία. Η μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων ασχολείται με αγροτικές εργασίες κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες. Στις πόλεις οι κάτοικοι είναι έμποροι, δημόσιοι υπάλληλοι, βιοτέχνες, όπως αρτοποιοί, υποδηματοποιοί, ενώ μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου αρχίζουν να αναπτύσσονται διάφορες βιομηχανικές μονάδες, όπως καπνοβιομηχανίες, βυρσοδεψεία, οινοβιομηχανίες, μεταλλεία.

Όσον αφορά στην εκπαίδευση όταν οι Άγγλοι έφθασαν στο νησί ήταν περίπου ανύπαρκτη ενώ το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων ήταν αγράμματοι σε ποσοστό που ξεπερνούσε το **90%** ιδιαίτερα ανάμεσα στις γυναίκες. Και αυτό γιατί κυριαρχούσε η αντίληψη ότι ο ρόλος της γυναίκας ήταν αποκλειστικά αυτός της οικοκυράς και της μητέρας. Και αν η γυναίκα των πόλεων της ανώτερης αστικής τάξης είχε κάποια πιθανότητα μόρφωσης, η γυναίκα της υπαίθρου ήταν αφημένη στο έλεος του πατέρα και του συζύγου χωρίς καμιά μόρφωση, κανένα εισόδημα παρά την σκληρή εργασία στα χωράφια και στο σπίτι.

Και έτσι φτάνουμε στο 1925 όταν η Περσεφόνη Παπαδοπούλου, καθηγήτρια στο Παρθεναγωγείο και Διδασκαλείο Φανερωμένης, προτείνει στην Ελένη Χρίστου, Αλεξάνδρα Ιακωβίδου, Μερόπη Μαρκίδου, και άλλες κυρίες της αστικής Λευκωσίας, την ίδρυση ενός σωματείου διαφορετικού από τα άλλα. Προτείνει την σύσταση ενός πολιτιστικού σωματείου. Αλλά πριν προχωρήσουμε στην ίδρυση και δράση της Πνευματικής Αδελφότητας, θα ήθελα να γνωρίσουμε την φωτισμένη γυναίκα, την εμπνευσμένη εκπαιδευτικό όχι μόνο για την Κύπρο αλλά και για την Ελλάδα, την γυναίκα που βρισκόταν πολύ μπροστά από την εποχή της και που γι' αυτό τον λόγο πολεμήθηκε από το συντηρητικό κατεστημένο της εποχής, την Περσεφόνη Παπαδοπούλου.

Η Παπαδοπούλου γεννήθηκε στη Πάφο το 1889. Αποφοίτησε από το Αρσάκειο Αθηνών, και όταν επέστρεψε στην Κύπρο το 1905 διορίστηκε υποδιευθύντρια στο Παρθεναγωγείο Αμμοχώστου. (Ξέρετε πόσο χρονών ήταν η Περσεφόνη Παπαδοπούλου όταν διορίστηκε στην εκπαίδευση? Μόλις 16 χρονών. Αυτό βέβαια ίσχυε και για τις άλλες δασκάλες / Αρσακιάδες. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι Βρετανικός νόμος όριζε ότι αν η δασκάλα παντρευόταν έχανε άμεσα την θέση της. Ο νόμος αυτός ίσχυε μέχρι το 1949 γι' αυτό πολύ συχνά και για οικονομικούς λόγους πολλές δεν παντρεύονταν και άλλες παρέμεναν αρραβωνιασμένες για πολλά χρόνια).

Το 1906, μαζί με την Ελένη Χατζηπέτρου, Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου ιδρύουν τον Σύλλογο της Φιλόπτωχου Ελληνίδων Κυριών Αμμοχώστου, με την ονομασία «Ομάς Ενώσεως των Ελληνίδων», (πρόδρομος του Λυκείου των Ελληνίδων).

Στην Αμμόχωστο εκδίδει για δύο χρόνια (1913-1915) την δεκαπενθήμερη εφημερίδα «Εστιάδες», την πρώτη γυναικεία εφημερίδα της Κύπρου και την τέταρτη στον Ελληνισμό. Ήταν βασικά το πρώτο φεμινιστικό έντυπο της Κύπρου. (πρώτη η Εφημερίς των Κυριών, που ίδρυσε η Καλλιρρόη Παρρέν το 1887).

Βεβαίως σε κάποιους δεν άρεσε η κίνηση αυτή και με υποτιμητικές και καυστικές δημοσιεύσεις στον τύπο, σχολιάζουν το μότο της εφημερίδας και την γυναικεία μορφή την χαρακτηρίζουν ως «γεροντοκόρη». Προτρέπει δε την εκδότρια:

«Αντί «Εστιάδες» ας μετονομασθή η πρώτη εφημερίς των Κυριών εν Κύπρω «Μητέρες», και αντί της απογοητευμένης γεροντοκόρης ας εικονισθή γυνή (εύρωστος και ανθηρά, ως είνε όλαι αι μητέρες) φέρουσα έν βρέφος θηλάζον, δύο νήπια επί των γονάτων και τοσαύτα άλλα παιδιά παίζοντα. [...] Τοιούτων γυναικών έχει ανάγκην ο Ελληνισμός ίνα ανακτήση την μεγάλην προγονικήν κληρονομίαν του...(Κυπριακός Φύλαξ, 6 Δεκ. 1913).

Το 1919 η Παπαδοπούλου διορίζεται Διευθύντρια στο Ευρυβιάδειο Παρθεναγωγείο Λάρνακας και το 1921 παραιτείται και σε ηλικία 32 χρονών πάει στη Σορβόνης όπου σε 3 μόλις χρόνια αποκτά 4 πτυχία/διπλώματα όλα με βαθμό άριστα. Με την ολοκλήρωση των σπουδών της τής προσφέρθηκαν από το Πανεπιστήμιο της Σορβόνης δύο ακαδημαϊκές θέσεις, όπως και θέσεις διευθύντριας στο Αρσάκειο Αθηνών, τις οποίες απέρριψε όλες για να επιστρέψει στην αγαπημένη της Κύπρο, όπου διορίζεται τελικά καθηγήτρια στο Παρθεναγωγείο και Διδασκαλείο Φανερωμένης.

Μετά από πολλούς αγώνες και έντονη αρθρογραφία στον τύπο κατόρθωσε να ιδρυθεί το Κλασικό Γυμνάσιο Θηλέων και να αναγνωρισθεί ως ισότιμο τμήμα του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Μια απόφαση που υπήρξε καθοριστική για την πορεία της γυναικείας εκπαίδευσης στην Κύπρο.

Το 1935 η Περσεφόνη Παπαδοπούλου απογοητευμένη από την αντίδραση που συναντούν οι εισηγήσεις της για μεταρρυθμίσεις και αναδιοργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, αποδέχεται την πρόταση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας για τον διορισμό της ως διευθύντριας στην Αρσάκειο Παιδαγωγική Ακαδημία Πατρών. Στα δύσκολα χρόνια της κατοχής και του εμφυλίου, οι πολλές στερήσεις και κακουχίες που αντιμετώπισε κλόμισαν την υγεία της και πεθαίνει στην Πάτρα το 1948.

Αυτή ήταν επιγραμματικά η εμπνεύστρια και ιδρύτρια της Πνευματικής Αδελφότητας. Και **επιστρέφουμε στο 1925**. Το πολιτιστικό αυτό σωματείο που προτείνει η Παπαδοπούλου έχει ως κύριο στόχο την ανάπτυξη και προώθηση της γυναίκας σε πνευματικό επίπεδο, την ενίσχυση του ρόλου της στην οικογένεια, στην κοινωνία και την πολιτεία, την στήριξη στις

αρχές και τις αξίες της πατρίδας και του ελληνισμού, και την μέριμνα για την ανάπτυξη και ευημερία του παιδιού ως ελπίδα του μέλλοντος.

Έτσι στις αρχές Νοεμβρίου 1925 ανακοινώνεται η ίδρυση της Πνευματικής Αδελφότητας και στις 15 Νοεμβρίου στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης πραγματοποιείται η Γενική Συνέλευση του Σωματείου και η εκλογή του πρώτου ΔΣ. Κατά την ημέρα της ΓΣ τα εγγεγραμμένα μέλη ανέρχονταν σε 290.

Το πρώτο ΔΣ απαρτίζεται από τις:

Περσεφόνη Παπαδοπούλου, Πρόεδρος, Ελένη Χρίστου, Επίτιμη Πρόεδρος, Μερόπη Μ. Μαρκίδου, Γραμματέας, Αλεξάνδρα Ν. Ιακωβίδου, Ταμίας, και Μέλη Σοφία Γ. Θεοχαρίδου, Μαρία Στ. Παυλίδου, Αγλαΐα Ε. Λουκαΐδου, Αυγούστα Κ. Λοϊζίδου, Νίνα Τ. Πατίκη.

Ας δούμε τώρα ποιες ήταν οι κυρίες που ενστερνίστηκαν τις απόψεις της Παπαδοπούλου και πρωταγωνίστησαν στην ίδρυση της Πνευματικής Αδελφότητας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες από τις κυρίες ήταν μέλη και του Σωματείου Ελληνίδων Κυριών Ένωσις, το οποίο ιδρύθηκε το 1914.

Ελένη Χρίστου (1880-1961), γεννήθηκε στην Κυθρέα. Σπούδασε στο Αρσάκειο Αθηνών και αργότερα Παιδαγωγικά στη Λοζάνη. Διετέλεσε διευθύντρια του Δημοτικού και Ανωτέρου Διδασκαλείου Φανερωμένης και ίδρυσε την Παγκύπριον Ακαδημία Θηλέων. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και των τριών σωματείων της Λευκωσίας, Ελληνίδων Κυριών Ένωσις, ΠΑ και Σωματείο Ελληνίδων Κυριών Μάνα.

Αλεξάνδρα Ν. Ιακωβίδου (1892-1977) Β΄ Πρόεδρος (1936 -1977)

Γεννήθηκε στη Λευκωσία, πατέρας της ο μεγαλέμπορας Ευάγγελος Ευαγγελίδης το γένος Ιωάννη Ευαγγελίδη. Μητέρα της η Αυγούστα Φραγκοϋδή. Σπούδασε στο Αρσάκειο Αθηνών. Διετέλεσε Ταμίας στο πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο και από το 1936 Πρόεδρος. Όπως η ίδια αναφέρει με την Περσεφόνη Παπαδοπούλου γνωρίστηκαν για πρώτη φορά στο Παρίσι το 1921. Σύζυγός της, ο Νικόλαος Γ. Ιακωβίδης (1878-1971), γιατρός από την Λευκωσία. Η Αλεξάνδρα Ιακωβίδου ήταν γιαγιά του γενικού εισαγγελέα Αλέκου Μαρκίδη.

Μερόπη Μ. Μαρκίδου (1887-1943)

Πατέρας της ο Χριστόδουλος Σκουταρίδης και μητέρα της η Ευανθία το γένος Ιωάννη Ευαγγελίδη. Πρώτη ξαδέλφη της Αλεξάνδρας Ιακωβίδου. Σπούδασε στο Αρσάκειο Αθηνών και δίδαξε στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης. Διετέλεσε Γραμματέας του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου. Σύζυγος της ο Μενέλαος Α. Μαρκίδης (1878-1942) φιλόλογος, αρχαιολόγος και Έφορος Αρχαιοτήτων στο Κυπριακό Μουσείο.

Μαρία Χριστοδούλου Τσαμαντά (1882-1937)

Γεννήθηκε στον Στρόβολο. Σπούδασε στο Αρσάκειο Αθηνών και Παιδαγωγικά στη Σορβόνη. Διετέλεσε Υποδιευθύντρια του Παρθεναγωγείου Φανερωμένης και διευθύντρια του Κυρηνειακού Σχολείου. Ίδρυσε στην Λευκωσία Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών.

Σοφία Γ. Θεοχαρίδου

Γεννήθηκε στη Λευκωσία, πατέρας της ο Ιωάννης Οικονομίδης, νομικός, βουλευτής, δικαστής, παράγων του συνεργατισμού και ιδρυτικό μέλος του Ταμειυτηρίου Λευκωσίας (1899) και αργότερα της Τράπεζας Κύπρου (το 1912). Μητέρα της η Κλεοπάτρα Ιωάννη Ευαγγελίδη. Η Σοφία ήταν πρώτη ξαδέλφη της Αλεξάνδρας Ιακωβίδου και της Μερόπης Μαρκίδου. Σύζυγος της ο δικαστής Γεώργιος Θεοχαρίδης.

Μαρία Στ. Παυλίδου

Γεννήθηκε στη Λευκωσία, πατέρας της ο βουλευτής Θεοφάνης Θεοδότου και μητέρα της η Στυλιανή Χριστοδούλου Σεβέρη του γένους Ιωάννη Ευαγγελίδη. Η μητέρα της Στυλιανή, ήταν και αυτή πρώτη ξαδέλφη της Αλεξάνδρας, της Μερόπης και της Σοφίας. Σύζυγος της ο Στέλιος Παυλίδης (1892-1968), δικηγόρος, βουλευτής και πρώτος Έλληνας κύπριος γενικός εισαγγελέας (1943-1952) επί Αγγλοκρατίας.

Ο Ιωάννης Ευαγγελίδης, μεγαλέμπορας, είχε 4 κόρες και 3 γιούς. Για τις κόρες του έκτισε σπίτια στο κέντρο της Λευκωσίας στην οδό Ιπποκράτους, δύο από αυτά διασώζονται μέχρι σήμερα και στεγάζουν το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο.

Αυγούστα Κ. Λοϊζίδου (Παπαευσταθίου)

Γεννήθηκε στη Λευκωσία, πατέρας της ο μεγαλέμπορας Κωνσταντίνος Σ. Λοϊζίδης, και ένας από του ιδρυτές του Ταμειυτηρίου «Η Λευκωσία» αργότερα Τράπεζα Κύπρου (1912). Μητέρα της η Άννα Λουκαΐδου (κόρη του μεγαλέμπορου Ματθαίου Λουκαΐδη). Το Δημοτικό Σχολείο Ελένιο κτίστηκε στην μνήμη της αδελφής της Ελένης (1897-1919). Σύζυγος της ο εξ Ελλάδος Θεμιστοκλής Παπαευσταθίου, Διευθυντής του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην Αθήνα.

Αγλαΐα Ε. Λουκαΐδου

Καταγόταν από την Ελλάδα, από την οικογένεια Στράτου, παλαιά οικογένεια πολιτικών ηπειρώτικης καταγωγής. Αρσακειάδα επίσης. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα με τον σύζυγό της Ευριπίδη Ματθαίου Λουκαΐδη, Τμηματάρχη στο Μετοχικό Ταμείο των Δημοσίων Υπαλλήλων.

Νίνα Τ. Πατίκη (Ιλιόν)

Γεννήθηκε στη Λάρνακα, πατέρας της ο Νικόλαος Ρώσσοις (1839-1920) δικηγόρος, βουλευτής και δήμαρχος Λάρνακας (1884-1908). Μητέρα της η Μαρία Γεωργίου Πιερίδου από τα Άδανα κυπριακής καταγωγής. Σύζυγος της ο καπνοβιομήχανος Τάκης Πατίκη από την Λεμεσό.

Η σφραγίδα του Σωματείου που είναι ένα ανοικτό βιβλίο με την επιγραφή «Εργάζου» ήταν και αυτή έμπνευση της Περσεφόνης Παπαδοπούλου.

Με την λειτουργία της Πνευματικής Αδελφότητας, οι κυρίες ξεκινούν να εργάζονται σκληρά για την υλοποίηση των στόχων του Σωματείου. Λειτουργούν δύο Εσπερινές σχολές η μια στο σχολείο του αγίου Σάββα και η άλλη στο σχολείο του Αγίου Κασσιανού, για φτωχά και εργαζόμενα κορίτσια, όπου μαθαίνουν δωρεάν ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, ιστορία του

Ελληνικού Έθνους, θρησκευτικά, αλλά επαγγελματική κατάρτιση όπως κέντημα, κοπτική, ραπτική, ξένες γλώσσες. Στα απογευματινά αυτά σχολεία δίδασκαν αδιόριστες διπλωματούχες δασκάλες και άλλες προσοντούχες κυρίες από την ΠΑ. Τον πρώτο χρόνο λειτουργίας των δύο σχολών γράφτηκαν 160 μαθήτριες.

Παράλληλα λειτουργεί βιβλιοθήκη και σπουδαστήριο για τις μορφωμένες γυναίκες όπου μια φορά την βδομάδα γίνονται συγκεντρώσεις που περιλαμβάνουν αναγνώσεις λογοτεχνικών έργων, διαλέξεις και συζητήσεις. Οι συναντήσεις ολοκληρώνονται με μουσική, τραγούδι και απαγγελίες από τις κυρίες της Πνευματικής Αδελφότητας. Έτυχε σε σπουδαστήρια η προσέλευση να φτάσει τα 150 άτομα.

Η μουσική και οι τέχνες γενικότερα αποτελούν προτεραιότητα για την Πνευματική Αδελφότητα γι' αυτό δημιούργησε γυναικεία χορωδία η οποία το 1926 συμμετείχε στα εγκαίνια του Σωματείου στον οίκημα του πατριωτικού ιδρύματος «Αγάπη του Λαού» στην οδό Λήδρας.

Το 1927 οι γυναίκες του Σωματείου διδάσκουν και ανεβάζουν στο θέατρο Παπαδοπούλου την τραγωδία «Ιφιγένεια εν Ταύροις» του Ευριπίδη. Η χορωδία της ΠΑ αποτέλεσε τον χορό, ενώ συμμετέχουν και μέλη του σωματείου, δασκάλες και 4 καθηγητές των ανωτέρων εκπαιδευτηρίων. Η επιτυχία ήταν τόσο μεγάλη που η παράσταση επαναλήφθηκε στο Μαγικό Παλάτι, με γενική είσοδο 1 σελίνι. Με τις εισπράξεις πληρώνονται τα δίδακτρα απόρων μαθητριών του Διδασκαλείου Φανερωμένης, εμπλουτίζεται η βιβλιοθήκη, και αγοράζεται γραφική ύλη που δίνεται δωρεάν στις μαθήτριες των Εσπερινών σχολών.

Το 1928 οργανώνει με μεγάλη επιτυχία στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης την πρώτη στην Κύπρο «Έκθεση Χειροτεχνίας και βιομηχανικών προϊόντων» για την προώθηση της γυναικείας δραστηριότητας.

Η Πνευματική Αδελφότητα προέβη επανειλημμένα σε διαβήματα στις τράπεζες και την κυβέρνηση για τον διορισμό μορφωμένων γυναικών, η αντίδραση όμως της κοινωνίας ήταν απογοητευτική/απαξιωτική. (η πρώτη γυναίκα που διορίζεται στην Τράπεζα Κύπρου ήταν το 1937).

Η ευημερία του Παιδιού ήταν άλλος σημαντικός στόχος της ΠΑ, οπότε το 1930 ιδρύεται η Παιδική Εξοχή Λευκωσίας. Κάθε χρόνο άπορα και σωματικά αδύνατα παιδιά από σχολεία της Λευκωσίας φιλοξενούνται στα Δημοτικά Σχολεία της Κερύνειας που παραχώρησε δωρεάν η Σχολική Εφορία Κερύνειας. Τα παιδιά συνοδεύονται από τέσσερις δασκάλες, ανάμεσά τους η Περσεφόνη Παπαδοπούλου και η Μαρία Τσαμαντά.. Η Εξοχή λειτουργεί και συντηρείται με έξοδα του Σωματείου που προέρχονται από εκδηλώσεις και εισφορές. Η ανταπόκριση στις εκκλήσεις της Πνευματικής Αδελφότητας για οικονομική ενίσχυση δεν είχαν πάντοτε τα επιθυμητά αποτελέσματα, κάποιες φορές όμως ήταν πραγματικά συγκινητική. Για παράδειγμα ο οδοντογιατρός Λοΐζος Κ. Κωνσταντινίδης, αφού εξέτασε και τα 70 παιδιά, παρείχε δωρεάν θεραπεία σε όσα την χρειάζονταν. Ο δε Κερυνειώτης κουρέας

Σάββας Μουστάκας προσέφερε δωρεάν κούρεμα σε όλα τα παιδιά. Γίνονταν επίσης δωρεές σε είδος όπως βούτυρο και μέλι, χαλούμια και τυριά, πατάτες, μελιτζάνες και τομάτες, μακαρόνια και ελαιόλαδο, φρούτα – μήλα, καρπούζια– γλυκά, λίζα, μπακλαβά, μέχρι και ολόκληρο αρνί. Αλλά και οι βαρκάρηδες της Κερύνειας έπαιρναν τα παιδιά δωρεάν βαρκάδες.

Το 1936 με την αναχώρηση της Περσεφόνης Παπαδοπούλου στην Πάτρα η Αλεξάνδρα Ιακωβίδου αναλαμβάνει ως δεύτερη Πρόεδρος.

Το 1940 διακόπηκε η λειτουργία της Παιδικής Εξοχής, εξαιτίας του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και επαναλειτούργησε το 1946. Το 1953 εγκαινιάζεται το οίκημα της Παιδικής Εξοχής στην Γλυκιάτιστα της Κερύνειας, δωρεά του ζεύγους Δημοσθένη και Αναστασίας Σεβέρη, στο οποίο κάθε καλοκαίρι φιλοξενούνται 360 παιδιά. Μετά τα γεγονότα του 1963 το κτήριο παραδίδεται στην Εθνική Φρουρά, οπότε η Παιδική Εξοχή λειτουργεί στις εγκαταστάσεις της Σχολής Μιτσή στη Λεμούθου και αργότερα στις Παιδικές Κατασκηνώσεις στον Πρόδρομο μέχρι το 1986, οπότε και σταματά οριστικά η λειτουργία της μετά από 56 χρόνια.

Η Πνευματική Αδελφότητα υπήρξε πάντοτε παρούσα στους αγώνες του έθνους. Το 1940 ενημερώνεται από το Εθνικό Συμβούλιο των Ελληνίδων (στο οποίο το Σωματείο ήταν μέλος από το 1935) για τις ανάγκες των στρατιωτών και στέλνει στην Ελλάδα ρουχισμό ενώ παράλληλα με την Παγκύπρια Ένωση Γυναικείων Οργανώσεων (που ιδρύεται το 1943) οργανώνουν τη φιλανθρωπική δράση Φανέλα του Στρατιώτη όπως και οδικούς εράνους και πετυχαίνουν να συλλέξουν £1200, ένα πολύ μεγάλο ποσό για την εποχή.

Το 1950 το Σωματείο γιορτάζει με λαμπρότητα τα 25χρονά του και μετακομίζει στην οδό Τρικούπη 88. Στο νέο οίκημα αγοράζεται πιάνο και στήνεται σκηνή για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Οργανώνονται μουσικά απογεύματα, φιλολογικά τέια και διδάσκονται θεατρικά μονόπρακτα από την Μαρία Γκαφιέρο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.

Στην διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα '55-'59 το Σωματείο ετοιμάζει πακέτα με ρουχισμό και τρόφιμα για τους αγωνιστές, ενώ Μέλη της ΠΑ συμμετέχουν ενεργά στον αγώνα όπως η Μαρούλα Κ. Μαρκίδου που συλλαμβάνεται και φυλακίζεται και η Μαρούλα Μίττλετον με το ψευδώνυμο «Μήδεια».

Επειδή δεν έχουμε φωτογραφίες των παλαιότερων Μελών της Πνευματικής Αδελφότητας θα ήθελα να δούμε αυτή την φωτογραφία του Διοικητικού Συμβουλίου του 1962, στην οποία εμφανίζονται 18 κυρίες τις οποίες αναγνωρίσαμε όλες με την βοήθεια των σημερινών Μελών μας. Πολλές από τις εικονιζόμενες κυρίες είναι κόρες ή εγγονές τους. Ευχαριστώ ιδιαίτερα τις κυρίες Μάρω Παναρέτου Μελιφρονίδου, Μαρία Ζαμπάρτα, Λέλλα Σπυριδάκι και Μαρίνα Πανταζή. Θα μου επιτρέψετε να τις αναφέρω όλες ως φόρο τιμής σ' αυτές τις γυναίκες που δούλεψαν με ζήλο και αφοσίωση για την υλοποίηση των στόχων του Σωματείου. Από αριστερά καθήμενες: Μαρούλα Λ. Μαρκίδου, Ευτυχία Παπαέλληνα, Αννίτσα Γρίβα, Μαρία Κλ. Χριστοφίδη, Αλεξάνδρα Ιακωβίδου (πρόεδρος), Έλλη Χατζηδημητρίου, Ιωάννα Οικονομίδου, Αναστασία Κουμπαρίδου. Από αριστερά όρθιες:

Αντιγόνη Σεβέρη, Κλειώ Νικολαΐδου, Χλόη Πελαγία, Άννα Μυριάνθους, Ήβη Μελεάγρου, Μαρούλα Μίττλετον (ταμίας), Νάσω Παναρέτου, Ήβη Σταυρινάκη, Λούλα Σιουκιούρογλου, Μαρούλα Κ. Μαρκίδου.

Μετά την τουρκική εισβολή και καταστροφή του 1974, η Πνευματική Αδελφότητα παίρνει ενεργό μέρος στην βοήθεια των προσφύγων και θέτει υπό την προστασία της τον προσφυγικό συνοικισμό στις Βρυσούλες, όπου πολλοί άνθρωποι βρίσκονταν στοιβαγμένοι στο συσκευαστήριο πατατών. Το καλοκαίρι του 1976 το σωματείο φροντίζει να μεταβούν 61 προσφυγόπουλα στην Θεσσαλονίκη τα οποία φιλοξενούνται για τρεις βδομάδες από την «Μέριμνα Ποντίων Κυρίων» Θεσσαλονίκης στην Παναγία Σουμελά. Τα γυναικεία σωματεία Θεσσαλονίκης με πρωτοβουλία της ποιήτριας Χρυσάνθης Ζιτσαία, ίδρυσαν τον Σύνδεσμο Φιλίας Ελλάς-Κύπρος, ο οποίος οργάνωνε κάθε χρόνο εκδρομή στην Κύπρο.

Το 1975 το Σωματείο με εκπρόσωπο την Μαρούλα Μίττλετον συμμετέχει ενεργά στην επιτροπή που είχε συσταθεί για την «Πορεία προς την Αμμόχωστο» και μέλη του συμμετέχουν στην πορεία που πραγματοποιήθηκε στις 20 Απριλίου 1975.

Το 1977 τρίτη Πρόεδρος του Σωματείου αναλαμβάνει η εκπαιδευτικός **Μαρούλα Μίττλετον**, μέλος του ΔΣ της Πνευματικής Αδελφότητας από το 1946 στην οποία διετέλεσε αρχικά Ταμίας και από το 1977 Πρόεδρος.

Γεννήθηκε στον Στρόβολο, το 1911 το γένος Παναγή Μικελλίδη. Αδελφή του Ανδρέα Μικελλίδη και της Κατίνας Τζιαρτζιάζη. Φοίτησε στο Αρσάκειο Αθηνών και μετά στην Αμερικανική Ακαδημία για την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας. Δίδαξε για δεκαπέντε χρόνια στην Λάρνακα και Λευκωσία. Ήταν από τις πρώτες εκπαιδευτικούς που εισήγαγαν και δίδαξαν παιδικό θέατρο στα σχολεία. Στη Λευκωσία δίδαξε στο τουρκικό σχολείο Μέσης Εκπαίδευσης Victoria Girls School την ελληνική γλώσσα. Δραστήρια και δυναμική υπήρξε ιδρυτικό μέλος πολλών συνδέσμων και οργανώσεων σχετικών με την ευημερία της γυναίκας και του παιδιού, όπως της Κοινωνικής Ευημερίας Πόλεως Λευκωσίας (1962), του Κυπριακού Συνδέσμου Ηνωμένων Εθνών (1964), ενώ το 1971 ίδρυσε με τον γιατρό Δήμο Ταλιαδώρο τον Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο μετά την Τουρκική εισβολή. Διετέλεσε μέλος της Επιτροπείας Ευημερίας Κωφών Παίδων (1964-1972) και της Επιτροπείας «Υιοθεσίας Εκτοπισμένων Παίδων» όπως και άλλων. Τιμήθηκε από τον Σύνδεσμο Αποφοίτων Αρσακείου, τον Σύνδεσμο Φιλίας Ελλάς-Κύπρου. Σύζυγος της ο εκπαιδευτικός Θεόδωρος Μίττλετον και μητέρα του γιατρού Λεύκου Μίττλετον.

Η Μαρούλα Μίττλετον δίνει νέα πνοή στην Πνευματική Αδελφότητα. Συνεχίζει και επεκτείνει τις πολύ στενές φιλικές σχέσεις με σωματεία στην Ελλάδα. Με την ευκαιρία της Ημέρας της Γυναίκας καλεί σημαίνουσες γυναίκες των γραμμάτων και της πολιτικής. Όπως για παράδειγμα, την λογοτέχνιδα Γαλάτεια Σαράντη, την αρχιτέκτονα Έφη Καλλιγά, την ευρωβουλευτή Μαριέτα Γιαννάκου-Κουτσίκου.

Επί προεδρίας της το Σωματείο υιοθετεί ένα νέο θεσμό τις τιμητικές εκδηλώσεις σημαντικών κυπρίων γυναικών. Έτσι στα χρόνια που ακολούθησαν τιμήθηκαν οι Θεοδώρα Πιερίδου, Αγνή Μιχαηλίδου, οι καθηγήτριες Καλλιόπη Καραγεώργη και Μάγδα Κιτρομηλίδου, Κλαίρη Αγγελίδου, Μαρούλα Ιακωβίδου (πρώτη δημοσιογράφος), ~~Νάγια Ρούσου~~, Στέλλα Σουλιώτη, Τιτίνα Λοιζίδου, Στέλλα Κυριακίδου, Μαρούλα Μαρκίδου, Αντιγόνη Σεβέρη, Λήδα Κουρσουμπά, αλλά και την γυναίκα πρόσφυγα στο πρόσωπο της Παλαιστίνιας πρόσφυγα.

Επίσης επί των ημερών της Μαρούλας Μίττλετον ιδρύεται το 1992 η Μαθητική Εστία Φανερωμένης σε αντικατάσταση της Παιδικής Εξοχής. Στη Μαθητική Εστία φιλοξενούνται 70-80 παιδιά εργαζομένων γυναικών που φοιτούν στο Δημοτικό σχολείο Φανερωμένης. Στα παιδιά προσφέρεται γεύμα και απογευματινό, βοήθεια στις σχολικές τους εργασίες όπως και ψυχαγωγία.

Όλα τα έξοδα λειτουργίας της Εστίας καλύπτονται από το Σωματείο, το οποίο οργανώνει παζαράκια, εκδηλώσεις και συναυλίες για την εξασφάλιση των αναγκών οικονομικών πόρων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός από τις δύο δασκάλες που εργοδοτεί το Σωματείο και οι κυρίες της Πνευματικής Αδελφότητας είναι παρούσες και βοηθούν στην εύρυθμη λειτουργία της Εστίας.

Είχαμε δει πιο πάνω το ΔΣ του 1962, θα δούμε τώρα το ΔΣ του 1997. Οι κυρίες που βλέπετε, έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στην ανακούφιση των προσφύγων μετά την εισβολή και ιδιαίτερα του προσφυγικού συνοικισμού των Βρυσούλων, όπως και στην οργάνωση και λειτουργία της Μαθητικής Εστίας. Καθήμενες από αριστερά: Μαρούλα Κ. Μαρκίδου, Ανδρεανή Ηλιοφώτου (Αντιπρόεδρος), Μαρία Μίττλετον (Πρόεδρος), Τζίλντα Κωνσταντινίδου (Αντιπρόεδρος), Λούλα Χρυσάνθη (Γραμματέας), Μαρίνα Πανταζή (Ταμίας). Όρθιες από αριστερά: Δώρα Κρέντου, Λέλλα Σπυριδάκι, Κλεοπάτρα Γεωργιάδου, Μαρούλα Ιακωβίδου, Νταϊάνα Ζαννέτου, Δάφνη Σεβέρη, Μάρω Μελιφρονίδου, Μαρία Ζαμπάρτα.

Το 1999 αναλαμβάνει τέταρτη Πρόεδρος του Σωματείου η **Τζίλντα Κωνσταντινίδου**, η οποία υπήρξε δραστήριο μέλος της Πνευματικής Αδελφότητας για 65 χρόνια. Η Τζίλντα Κωνσταντινίδου οργάνωνε και διηύθυνε την Παιδική Εξοχή σε όλους τους χώρους λειτουργίας της για 31 χρόνια, από το 1955 μέχρι το 1986.

Γεννήθηκε στην Πάργα της Ηπείρου το 1932 και στα σκληρά χρόνια της κατοχής και του εμφυλίου, η οικογένεια της πέρασε δύσκολα. Το 1953 αποφοίτησε από την Ανώτερη Υγειονομική Σχολή Αθηνών και την ίδια χρονιά ήρθε στην Κύπρο, όταν ο Κύπρος Χρυσάνθης ζήτησε από την Σχολή να του προτείνει μια καλή και δυναμική Επισκέπτρια. Η Τζίλντα Κωνσταντινίδου διετέλεσε επισκέπτρια αδελφή της Σχολιατρικής Υπηρεσίας και αργότερα Σύμβουλος και Προϊσταμένη στο Υπουργείο Υγείας. Δραστήρια και ακούραστη υπήρξε ιδρυτικό μέλος πολλών Σωματείων, όπως της Εταιρείας Ψυχικής Υγιεινής, του Οικογενειακού Προγραμματισμού, του Τάγματος του Αγ. Ιωάννου, της Κίνησης μη Καπνιστών, της Σχολής Γονέων, της Κοινωνικής Μέριμνας Αγ. Ομολογητών. Σύζυγος της ο εκπαιδευτικός Φρίξος Κωνσταντινίδης.

Η Τζίλντα Κωνσταντινίδου, συνέχισε και ενίσχυσε την λειτουργία της Μαθητικής Εστίας μέχρι το 2006 όταν η Μαθητική Εστία σταματά την λειτουργία της με την λειτουργία του ολόημερου σχολείου

Επί των ημερών της ενισχύονται το νηπιαγωγείο και το δημοτικό Φανερωμένης και Αγίου Αντωνίου, τα μαθητικά συσσίτια, το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων στην Κοφίνου και πολλά άλλα κοινωφελή ιδρύματα και οργανώσεις.

Μια αναμνηστική φωτογραφία του ΔΣ του 2015, στο κέντρο η αείμνηστη Τζίλντα Κωνσταντινίδου.

Το 2016 το Σωματείο συνεργάζεται με το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας στην έκθεση «Νύμφες, Παράδοση και Μόδα στην Ελλάδα και την Κύπρο». Με αφορμή την έκθεση αυτή, θα ήθελα να θυμίσω μια άλλη εκδήλωση της Πνευματικής Αδελφότητας που άφησε εποχή και διοργανωνόταν την δεκαετία του '90, την επίδειξη μόδας του Έλληνα σχεδιαστή Χρήστου Μαΐλη, ένα σημαντικό κοσμικό γεγονός για την εποχή και μια εκδήλωση που ενίσχυε σημαντικά το ταμείο του Σωματείου. Οι εκδηλώσεις αυτές μας οδηγούν σε μια άλλη επίδειξη μόδας που πρόκειται να πραγματοποιηθεί τον ερχόμενο Νοέμβριο από το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας και τον Σύνδεσμο Φίλων του Λεβέντειου Μουσείου και της Λεβέντειου Πινακοθήκης για να τιμήσουν τα 100χρόνια της Πνευματικής Αδελφότητας με τίτλο «Η Μόδα συναντά την Ιστορία».

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει σε έναν άλλο μεγάλο ευεργέτη του Σωματείου μας και όχι μόνο, στον Δημήτριο Ισιδώρου Διαλεκτό, ο οποίος το 1942 κληροδότησε στην Πνευματική Αδελφότητα την οικία στην οδό Βερενίκης 11, στον Άγιο Ανδρέα. Το Σωματείο μας το 2014 αναπαλαίωσε την οικία στην οποία στεγάζεται μόνιμα πια η Πνευματική Αδελφότητα.

Ποιος ήταν ο Δημήτριος Ισιδώρου Διαλεκτός. Ο Διαλεκτός γεννήθηκε στην Μυτιλήνη το 1846 και εγκαταστάθηκε στην Λευκωσία το 1880, όπου ίδρυσε την οινοβιομηχανία Δημήτριου Διαλεκτού. Τα προϊόντα του διακρίθηκαν διεθνώς και πήραν ανώτατα μετάλλια, παράσημα και βραβεία σε Γαλλικές οινικές εκθέσεις, όπως και διπλώματα από την Εθνική Ακαδημία του Παρισιού. Κληροδότησε επίσης μια οικία στο Σωματείο Ελληνίδων Κυριών Ένωσις και μια άλλη στο Σωματείο Μάνα και την υπόλοιπη του περιουσία κληροδότησε στα Μαθητικά Συσσίτια Αρρένων και Θηλέων Λευκωσίας και στη Σχολική Εφορία ώστε τα ετήσια εισοδήματα να διατίθενται για την συνέχιση των σπουδών απόρων αλλά επιμελών μαθητών και μαθητριών των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων. Ο Διαλεκτός πέθανε άγαμος το 1941.

Σήμερα οι κυρίες της Πνευματικής Αδελφότητας και το νέο Διοικητικό Συμβούλιο με Πρόεδρο από το 2022 την κ. Αγνή Ιακωβίδου, συνεχίζουν το φιλανθρωπικό έργο του Σωματείου ενισχύοντας οικονομικά κάθε χρόνο πάσχοντες οικογένειες, σχολεία και άπορους μαθητές.

Παράλληλα συνεχίζει και το πολιτιστικό του έργο με την διοργάνωση ποικίλων εκδηλώσεων, ενώ το 2024 με αφορμή τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την Τουρκική εισβολή οργανώθηκε σειρά 4 διαλέξεων αφιερωμένες στην μνήμη των κατεχομένων, όπως για την Κερύνεια, την Μόρφου, την Καρπασία, και την Αμμόχωστο, μια διάλεξη για την καταπολέμηση της παράνομης κατοχής και διακίνησης αρχαιοτήτων και ειδική εκδήλωση αφιερωμένη στα παιδιά των Βρυσούλων (ενήλικες σήμερα) που συμμετείχαν το 1976 στην εκδρομή στην Θεσσαλονίκη. Στην εκδήλωση η Λέλλα Σπυριδάκι παρουσίασε συνοπτικά το ρόλο του Σωματείου στους δύσκολους καιρούς μετά την τουρκική εισβολή.

Η παρουσίασή μου απόψε αφιερώνεται σε όλες τις γυναίκες της Πνευματικής Αδελφότητας που για 100 χρόνια προσφέρουν αδιάληπτα στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό, την πατρίδα και την κοινωνία και που χάριν σ' αυτές συνεχίζουμε και μεις να είμαστε σήμερα εδώ. Οι γυναίκες αυτές για να πετύχουν όσα είδαμε πιο πάνω, είχαν όραμα, σθένος, αποφασιστικότητα, επιμονή, προσήλωση στους στόχους, αλλά και ευαισθησία και έγνοια για τον συνάνθρωπο τους. Διέθεταν επίσης διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες και ήξεραν πως να διαχειριστούν τα οικονομικά του Σωματείου. Σκεφτείτε με σύγχρονους όρους τα logistics για την οργάνωση και λειτουργία για παράδειγμα της Παιδικής Εξοχής για 56 συνεχή χρόνια ή την λειτουργία της Μαθητικής Εστίας για άλλα 15.

Σήμερα οι κυρίες της ΠΑ, οι οποίες ας σημειωθεί πολλές είμαστε κόρες, ανηψιές ή εγγονές παλαιότερων μελών, συνεχίζουμε το όραμα και τις υποθήκες των ιδρυτριών και των προέδρων μας. Οι απαιτήσεις όμως και τα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας έχουν αλλάξει και το Σωματείο μας βρίσκεται μπροστά σε νέες προκλήσεις. Παρακολουθούμε τις νέες συνθήκες και προβαίνουμε σε ανάλογες δράσεις ώστε να συνεχίσουμε να είμαστε χρήσιμες και να προσφέρουμε και μεις στην παιδεία, τον πολιτισμό και στην κοινωνία ευρύτερα.

Σας ευχαριστώ